

Vogelkundige waarden van de Polder Zeevang, 1996-2001

Vogelkundige waarden van de Polder Zeevang, 1996-2001
een evaluatie in het kader van de EG-Vogelrichtlijn

H. Schekkerman
A.J. Beintema

Alterra-rapport 450

Alterra, Research Instituut voor de Groene Ruimte, Wageningen, 2002

REFERAAT

Schekkerman, H. & A.J. Beintema, 2002. *Vogelkundige waarden van de Polder Zeevang, 1996-200; een evaluatie in het kader van de EG-Vogelrichtlijn*. Wageningen, Alterra, Research Instituut voor de Groene Ruimte. Alterra-rapport 450. 26 blz. 2 fig.; 3 tab.; 6 ref.

In dit rapport worden de meest recente gegevens over het voorkomen van trekkende watervogels-oorten in de Polder de Zeevang en omgeving (Noord-Holland) samengevat. Op grond van de drempeloverschrijdende aantallen overwinterende smienten (*Anas penelope*) wordt geadviseerd de Zeevang aan te wijzen als speciale beschermingszone onder de EG-Vogelrichtlijn.

Trefwoorden: EG-Vogelrichtlijn, Speciale Beschermingszone, smient, Zeevang

ISSN 1566-7197

Dit rapport kunt u bestellen door € 13,- over te maken op banknummer 36 70 54 612 ten name van Alterra, Wageningen, onder vermelding van Alterra-rapport 450. Dit bedrag is inclusief BTW en verzendkosten.

© 2002 Alterra, Research Instituut voor de Groene Ruimte,
Postbus 47, NL-6700 AA Wageningen.
Tel.: (0317) 474700; fax: (0317) 419000; e-mail: postkamer@alterra.wag-ur.nl

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder vooraf-gaande schriftelijke toestemming van Alterra.

Alterra aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voort-vloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Projectnummer 070.11447.01 [Alterra-rapport 450/Stoas/01-2001]

Inhoud

1 Inleiding	9
2 Criteria voor aanwijzing van speciale beschermingszones	11
3 Vogelkundige waarden van de Zeevang	13
3.1 Gebiedsbeschrijving	13
3.2 Herkomst vogelgegevens en indeling telgebieden	13
3.3 Resultaten	15
3.3.1 Vogelaantallen	15
3.3.2 Verspreiding van watervogels in de Zeevang	18
4 Advies over aanwijzing als speciale beschermingszone	23
5 Dankzegging	25
Literatuur	27
Bijlage 1. Tekstvoorstel paragraaf 4 aanwijzingsbesluit	29

Samenvatting

In 2000 heeft de Nederlandse regering 49 belangrijke vogelgebieden aangewezen als Speciale beschermingszone (sbz) onder de EG-Vogelrichtlijn. Hoewel het gebied 'Polder Zeevang' destijds wel in de aanwijzingsprocedure is betrokken, kon het niet worden aangewezen als sbz omdat uit de vogelgegevens en de biotoopbeschrijvingen is gebleken dat de in eerste instantie voorgeschreven begrenzing onjuist is (Directie Natuurbeheer 2000). Daarnaast bestond het vermoeden dat door een onvoldoende beschikbaarheid van gegevens uit belangrijke maanden van het jaar geen volledig beeld van de ornithologische betekenis van het gebied verkregen was. Om deze leemte te vullen is recent een maandelijks telprogramma opgezet in het winterhalfjaar. De directie Noord-West van LNV heeft Alterra in 2001 verzocht om op grond van de meest recente gegevens nogmaals de ornithologische waarde van de polder Zeevang en omgeving te beschrijven, en een advies te geven over de vogelkundige motivatie om (delen van) de Zeevang aan te wijzen als sbz.

De vogelkundige waarden zijn beschreven aan de hand van tellingen van pleisterende watervogels uit de winterseizoenen 1996/97-2000/01. Het gaat om maandelijks tellingen van zwanen en ganzen tussen november en maart, tellingen van andere soorten watervogels in januari 1997-2000 en maandelijks tussen oktober 2000 en maart 2001, en tellingen van grutto's op voorjaarsslaapplaatsen in maart-april 1997-2001. De getelde aantallen zijn samengevat in seizoensmaxima; het gemiddelde seizoensmaximum over de vijfjarige periode is vervolgens per soort vergeleken met numerieke criteria voor aanwijzing van gebieden als sbz.

In de Zeevang blijkt één vogelsoort, de smient, de drempelwaarde voor aanwijzing als sbz te overschrijden (1.6 % van de biogeografische populatie). Op grond hiervan wordt dan ook geadviseerd de Zeevang aan te wijzen als sbz. De kleine zwaan komt voor in aantallen die de drempelwaarde benaderen, maar niet overschrijden. Andere trekkende watervogelsoorten die voorkomen in aantallen die ten minste 0.1% van de biogeografische populatie bedragen, dienen volgens de in Nederland gehanteerde aanwijzingssystematiek in beschouwing te worden genomen bij het vaststellen van de begrenzing van de sbz. De volgende soorten voldoen aan dit criterium: kleine zwaan, kolgans, grauwe gans, goudplevier, wulp en grutto.

Op grond van bovengenoemde bevindingen wordt geadviseerd Polder de Zeevang aan te wijzen als sbz onder de Vogelrichtlijn.

1 Inleiding

Op 2 april 1979 is de richtlijn 79/409/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen inzake het behoud van de vogelstand, kortweg de EG-Vogelrichtlijn, van kracht geworden (PbEG L 103). In de zin van artikel 4, eerste en tweede lid, van deze richtlijn zijn in Nederland 'speciale beschermingszones' (sbz; Vogelrichtlijn-gebieden) aangewezen. Uit de aanwijzing als sbz vloeit de verplichting voort om passende maatregelen te nemen om de kwaliteit van het gebied als leefgebied voor vogels niet te laten verslechteren.

De aanwijzing van speciale beschermingszones geschiedt op grond van vogelkundige criteria (Directie Natuurbeheer 2000). Voor op grond van landschapsecologische overwegingen begrensde gebieden wordt getoetst of de aantallen vogels er regelmatig bepaalde soortspecifieke drempelwaarden overschrijden. Landsdekkende inventarisaties van gebieden die aan deze criteria voldoen zijn verschenen in 1994 en 2000. In het overzicht van Van der Tempel & Osieck (1994) was de polder Zeevang (gelegen tussen het Markermeer en de Beemster in Noord-Holland) opgenomen als voldoende aan de criteria, op grond van het voorkomen van drempeloverschrijdende aantallen van de smient (*Anas penelope*). Bij een hernieuwde toetsing van de vogelwaarden aan de criteria voor aanwijzing van speciale beschermingszones in 1999 is op grond van de biotoopbeschrijvingen en de vogelgegevens (Van Roomen et al. 2000) gebleken dat de in eerste instantie voorgestelde begrenzing onjuist was. De staatssecretaris van LNV heeft op grond daarvan besloten dat het gebied opnieuw zal worden gedefinieerd en in een vervolgpcedure zal worden aangewezen (Directie Natuurbeheer 2000, p. B2-10). Om deze reden is de Zeevang bij de aanwijzing van 49 nieuwe Vogelrichtlijngebieden in 2000 (nog) niet aangewezen als sbz.

Daarnaast bestond bij SOVON Vogelonderzoek Nederland en lokale deskundigen het vermoeden dat de beschikbare telgegevens (vnl. uit de maand januari) geen volledig beeld gaven van de vogelkundige betekenis van de Zeevang, omdat deze niet altijd het seizoensmaximum weerspiegelen. Daarom is in de Zeevang recent een door vrijwilligers uitgevoerd telprogramma opgestart, dat beoogt de lacunes in de kwantitatieve kennis van het voorkomen van vogels in het gebied op te vullen (Pronk 2001). De gebruikte methodiek is conform de SOVON-watervogeltellingen en de gegevens worden mede bij SOVON opgeslagen en verwerkt. De directie Noord-West van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij heeft nu aan Alterra gevraagd:

1. op grond van de meest recente beschikbare gegevens opnieuw de vogelkundige waarden van de polder Zeevang (aantallen en verspreiding van soorten van Bijlage I van de Vogelrichtlijn en van trekkende watervogelsoorten) te beschrijven,
2. het aangeven van de leefgebieden waar de kwalificerende soorten zich vooral ophouden en de functie die de locaties voor die soorten hebben,
3. een advies te geven over de vraag welke vogelwaarden de motivering kunnen vormen om (delen van) de Zeevang aan te wijzen als sbz,

4. bij een positief advies een ontwerp te schrijven van de paragraaf 'Vogelkundige waarden' ten behoeve van een besluit tot aanwijzing als sbz.

Dit rapport is hiervan het resultaat.

2 Criteria voor aanwijzing van speciale beschermingszones

De EG-Vogelrichtlijn geeft aan dat van twee categorieën vogels de belangrijkste leefgebieden moeten worden beschermd: (a) 181 zeldzame, kwetsbaren en/of bedreigde soorten, genoemd in Bijlage I van de Vogelrichtlijn, en (b) trekkende vogelsoorten, in het bijzonder soorten die gebruik maken van watergebieden (wetlands). Door het Ministerie van LNV is een systematiek ontwikkeld om te beoordelen welke gebieden in dit licht aangewezen dienen te worden als sbz (Directie Natuurbeheer 2000; Van Roomen et al. 2000). In het kort komt deze hier op neer:

- a) Gebieden worden begrensd, die zich 'in aard (abiotisch of type gebruik door de mens) of ornithologische betekenis duidelijk onderscheiden van de omgeving' (cf. Grimmet & Jones 1989). De gebieden zijn gedefinieerd aan de hand van de begrenzingen van 16 onderscheiden landschapstypen, of van combinaties van typen die samen een landschapsecologische eenheid vormen (zie voor een uitvoeriger bespreking van het gebiedsbegrip Directie Natuurbeheer 2000 en Beintema & Schekkerman 2001).
- b) Voor regelmatig in Nederland voorkomende vogelsoorten vermeld in Bijlage I van de Vogelrichtlijn worden de beste vijf gebieden (op grond van aantallen) aangewezen als sbz, rekening houdend met een ondergrens van 1% van de landelijke broedpopulatie en tenminste twee broedparen (broedvogels), dan wel 0.1% van de biogeografische populatie (niet-broedvogels).
- c) Voor trekkende watervogelsoorten worden gebieden aangewezen waar regelmatig ten minste 1% van een biogeografische populatie van die soort verblijft. (Dit criterium komt overeen met de drempel voor aanwijzing van 'wetland-gebieden van internationaal belang' onder de Ramsar-conventie.)
- d) Onder 'regelmatig verblijf' wordt hierbij verstaan dat het gemiddelde seizoenmaximum van het aantal vogels, berekend over (in principe) vijf jaren, de drempel overstijgt.
- e) Gebieden die aan één of beide bovengenoemde criteria voldoen worden alleen aangewezen als sbz indien daarbinnen ten minste 100 ha aaneengesloten terrein een formele natuurstatus heeft, d.w.z. valt onder de Natuurbeschermingswet of in beheer is bij Staatsbosbeheer of een organisatie vallend onder de Regeling subsidies particuliere terreinbeherende instanties.
- f) Bij de begrenzing van de sbz wordt tevens rekening gehouden met vogelsoorten uit Bijlage I en trekkende watervogels, alsmede enkele soorten vermeld in de nationale Rode Lijst, die in het gebied weliswaar niet de drempel voor kwalificatie overschrijden, maar wel in (op nationaal niveau) belangrijke aantallen voorkomen. Drempelwaarden voor deze groep, aangeduid als 'begrenzings-soorten', zijn 1% van de landelijke broedpopulatie (broedvogels) en 0.1% van de biogeografische populatie (niet-broedvogels).

De onderhavige studie gaat alleen in op de hiervoor genoemde criteria b,c,d, en f.

3 Vogelkundige waarden van de Zeevang

3.1 Gebiedsbeschrijving

Polder de Zeevang is een poldergebied gelegen in Noord-Holland, tussen de plaatsen Purmerend, Oosthuizen en Edam (figuur 1). Aan de oostzijde grenst het gebied aan het Markermeer, aan de zuidzijde aan de Purmer en de bebouwing van Edam en Kwadijk, en aan de westzijde aan de Beemster. Ten noorden van polder de Zeevang liggen nog enkele kleinere poldergebieden (Kleine en Grote Koogpolder, Schardammerkoog en Beetskoogpolder) en aangrenzend buitendijks grasland ('kogen'). De zeevang wordt doorsneden door de provinciale weg Amsterdam-Hoorn, enkele kleinere wegen en de lintbebouwing van de dorpen Warder, Middellie en Hobrede. Het gebied bestaat verder overwegend uit open grasland op veengrond met daartussen brede sloten en weteringen, met enkele oude doorbraakkolken langs de Markermeerdijk. In het gebied bevindt zich een 220 ha weidevogelreservaat in beheer bij Staatsbosbeheer. In de ten noorden van de Zeevang gelegen kogen bevinden zich nog enkele kleinere stukken reservaatgebied (figuur 1).

3.2 Herkomst vogelgegevens en indeling telgebieden

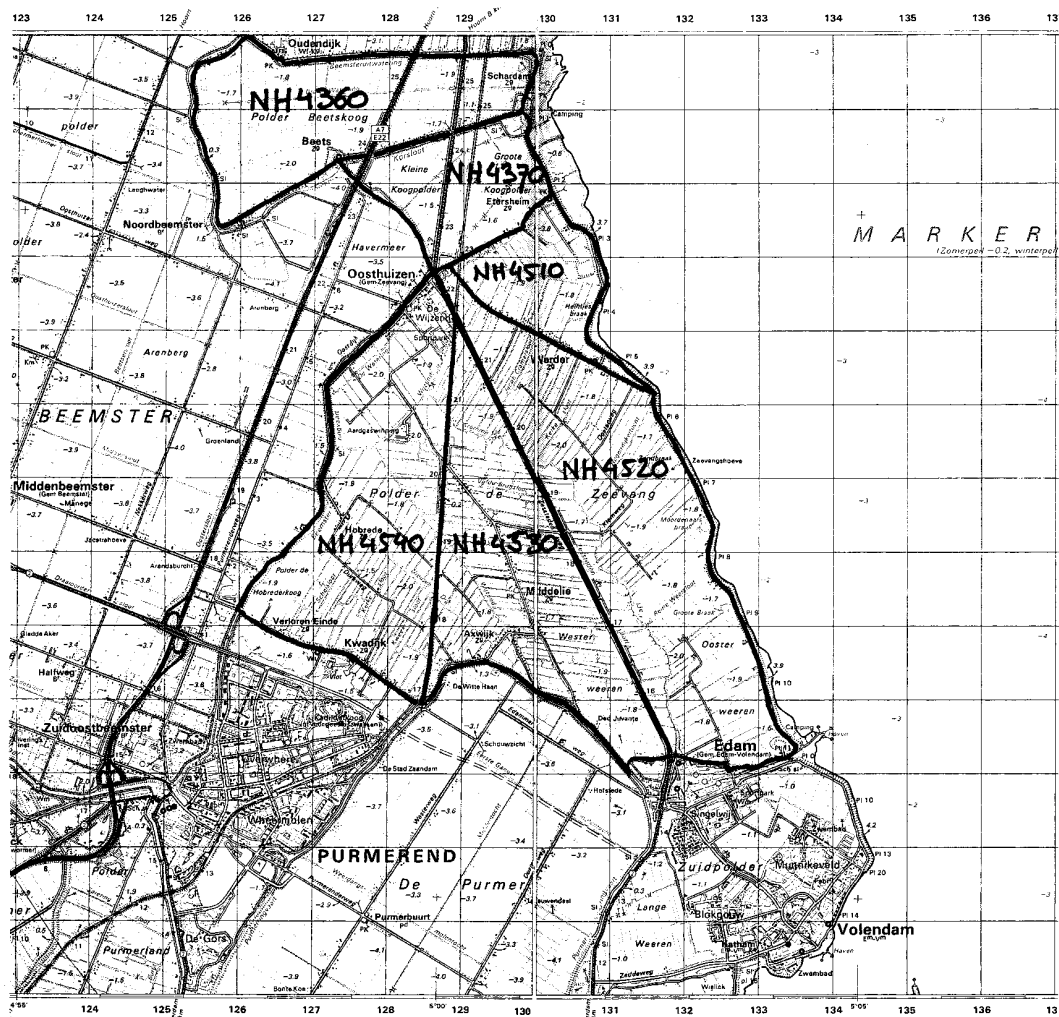
De voor deze beschrijving gebruikte vogeltellingen zijn afkomstig uit de database van SOVON Vogelonderzoek Nederland en grotendeels verzameld door vrijwillige waarnemers verenigd in de afdeling Hoorn/West-Friesland van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging (KNNV). Omdat een zo actueel mogelijk overzicht van de vogelwaarden wordt gevraagd en in de aanwijzingssystematiek wordt gewerkt met gemiddelde vogelaantallen over een periode van vijf jaar, zijn voor dit rapport gegevens uit de telseizoenen 1996-97 t/m 2000/01 gebruikt (voor niet-broedvogels, waar het in de Zeevang om gaat, lopen telseizoenen van juli t/m juni). De tellingen zijn uitgevoerd in het kader van de volgende projecten:

- *Midwintertelling watervogels.* Tijdens deze door SOVON gecoördineerde telling, jaarlijks uitgevoerd in een weekeinde rond het midden van de maand januari, worden alle soorten watervogels integraal geteld in een groot aantal gebieden in Nederland, waaronder de Zeevang. De midwintertellingen worden internationaal uitgevoerd en vormen tevens de basis voor schattingen van de grootte van biogeografische populaties van watervogels, waaruit de 1%-criteria worden afgeleid.
- *Ganzen- en zwanentellingen.* In het winterhalfjaar worden in de belangrijkste gebieden voor ganzen en zwanen in Nederland in het winterhalfjaar (oktober-maart) maandelijks alleen deze soorten geteld, onder coördinatie van SOVON.
- *Zeevangmonitoring Vogels.* Met ingang van het seizoen 2000/2001 worden de Zeevang en enkele polders ten noorden daarvan in oktober-maart maandelijks integraal geteld op alle vogelsoorten van open habitats (Pronk 2001). Per telling nemen 15-20 tellers deel, verdeeld in groepjes van twee tot drie personen die simultaan elk een verschillend deelgebied tellen. Tijdens deze tellingen is tevens de verspreiding

van smienten op perceelsniveau op kaarten ingetekend.

- In de aanloop tot het project Zeevangmonitoring is ook al in november 1999 een aparte smiententelling uitgevoerd in het gehele gebied.
- *Gruttoslaapplaatsstellingen.* Tijdens de periode tussen aankomst uit het wintergebied en verspreiding over broedterritoria, en na afloop van het broedseizoen, slapen Grutto's gezamenlijk in ondiepe plassen, onder water staande percelen etc. Onder coördinatie van H. Fabritius (SBB Noord-Holland) worden jaarlijks tellingen uitgevoerd op deze slaapplaatsen.

De aantallen vogels worden geregistreerd op het niveau van telgebieden. Figuur 1 geeft de begrenzing weer van de SOVON-telgebieden. De begrenzing van het in 1999 voorgestelde Vogelrichtlijngebied komt niet overeen met die van de gehanteerde telgebieden, waardoor op grond van de bij SOVON gearchiveerde telgegevens niet één op één onderscheid gemaakt kan worden tussen vogelaantallen binnen en buiten deze begrenzing. In het project Zeevangmonitoring worden smienten verblijvend binnen en buiten de in 1999 voorgestelde begrenzing wel onderscheiden.

Figuur 1. Begrenzings van SOVON-tergebieden in de Zeevang en omgeving.

3.3 Resultaten

3.3.1 Vogelaantallen

Tabel 1 geeft voor de relevante soorten watervogels een overzicht van de vastgestelde seizoensmaxima in de winters van 1996/97 tot en met 2000/01. Het seizoensmaximum is het hoogste aantal vastgesteld tijdens één of meer tellingen in hetzelfde winterseizoen. Voor zwanen en ganzen is dit maximum gebaseerd op meerdere (doorgaans vijf) tellingen per seizoen in alle jaren; voor de overige watervogels op één telling in januari in 1996/97 tot en met 1999/2000 (plus een telling in november 1999 voor smient), en op zes tellingen in het seizoen 2000/01. De maxima zijn weergegeven voor twee gebieden: de Polder Zeevang zelf, en de Zeevang plus enkele ten noorden hiervan gelegen binnen-en buitendijkse polders en kogen. De tabel volgt de systematiek die is toegepast in het overzicht van Belangrijke Vogelgebieden in Nederland 1993-97 (Van Roomen et al. 2000, bijlage 3). De voor aanwijzing van speciale beschermingszones te hanteren aantalscriteria zijn eveneens vermeld, en het gemiddelde van de vijf seizoenmaxima wordt met deze criteria vergeleken. Indien het gemiddelde seizoenmaximum

de 1%-norm overschrijdt, kwalificeert het gebied voor aanwijzing als sbz voor de betreffende soort; indien het gemiddelde niet de 1%, maar wel de 0.1% overschrijdt, kwalificeert de soort om mede de begrenzing van de sbz te bepalen.

In de Zeevang overschrijdt één trekkende watervogelsoort, de Smient, de 1%-norm voor aanwijzing van het gebied als speciale beschermingszone. Het gemiddelde seizoensmaximum bedroeg ruim 1.6 maal de norm van 12500 vogels. Het seizoenmaximum overschreed deze norm in vier van de vijf onderzochte winters. In het volledig onderzochte winterseizoen 2000/01 overschreden de aantallen van november tot maart in elke maand ruimschoots de norm. Indien naast Polder de Zeevang ook de aangrenzende kogen worden beschouwd, stijgt de gemiddelde normoverschrijding nog iets, tot 1.8 maal.

De gepresenteerde aantallen geven zelfs nog enige onderschatting van het aantal smienten dat van het gebied gebruik maakt, omdat op het aangrenzende deel van het Markermeer ook regelmatig smienten verblijven, die voor een deel ('s nachts) in de Zeevang zullen foerageren. Het gaat hierbij regelmatig om enkele duizenden vogels (0-12700, gemiddeld 4515 in januari 1997-2000). Deze aantallen zijn niet in de totalen voor de Zeevang opgenomen, omdat een deel van de vogels mogelijk foerageergebieden buiten de Zeevang bezoekt (bv. de Beemster), en het Markermeer op andere dagen (werkdagen) wordt geteld dan de Zeevang (weekeinde), zodat het deels dezelfde vogels kan betreffen.

De kleine zwaan benadert in Polder de Zeevang de 1%-drempel, maar bereikte deze in de beschouwde periode net niet (0.96%). Doordat ook in de koogpolders ten noorden van de Zeevang regelmatig tientallen kleine zwanen verblijven, overschrijdt de soort de 1%-norm wel als deze gebieden mede in beschouwing worden genomen. Overigens behoort de Zeevang en omgeving niet tot de vijf belangrijkste pleisterplaatsen van deze soort van Bijlage I in Nederland (Van Roomen et al. 2000). Hetzelfde geldt ten aanzien van de twee andere Bijlage-I-soorten in tabel 1 (goudplevier en slechtvalk).

Tabel 1. Seizoensmaxima van enkele watervogelsoorten in de Zeevang en omgeving in 1996/97-2000/01. Presentatie volgt Van Roomen et al. (2000, bijlage 3); zie noten voor uitleg. De totalen worden gegeven voor de polder Zeevang afzonderlijk (A), en voor de Zeevang plus de aangrenzende Beetskoog, Grote en Kleine Koogpolder, Floriskoog en Oosterkoog (B).

soort	soort- type ¹	1996- 1997	1997- 1998	1998- 1999	1999- 2000	2000- 2001	type gem ²	Gem. ³	N ⁴	1%- norm ⁵	% int pop ⁶	kw 99 ⁷	kw 01 ⁷	B ⁷
A. Polder Zeevang														
kleine zwaan	An.I& 1%	157	166	113	116	264	a	163	5	170	0.96			x
kolgans	1%	6073	1756	3000	3980	2376	a	3437	5	6000	0.57			x
grauwe gans	1%	88	152	207	513	334	a	259	5	2000	0.13			x
brandgans	1%	2	105	200	18	165	a	98	5	1800	0.05			
smient	1%	13165	11050	15202	24440	37816	a	20335	5	12500	1.63	x		x
goudplevier	An.I& 1%	9271	>0	0	400	6538	a	4052	4	18000	0.23			x
kievit	1%	10210	>0	0	457	7930	a	4649	4	70000	0.07			
wulp	1%	683	>2	300	620	691	a	574	4	3500	0.16			x
grutto (slaappl.)	11%	940	300	800	1000	1200	a	848	5	3500	0.24			x
slechtvalk	Annex 1	>1	?	?	?	1	e	(1)	1	5				
B. Zeevang+Beetskoog+Kleine/Grote Koogpolder & buitendijkse kogen														
kleine zwaan	An.I& 1%	173	181	196	271	264	a	217	5	170	1.28		x	x
kolgans	1%	6073	1756	3000	3995	2376	a	3440	5	6000	0.57			x
grauwe gans	1%	88	152	212	515	374	a	268	5	2000	0.13			x
brandgans	1%	2	105	200	18	165	a	98	5	1800	0.05			
smient	1%	13562	11458	15807	30610	40766	a	22446	5	12500	1.80	x		x
goudplevier	An.I& 1%	9271	>0	0	400	7218	a	4222	4	18000	0.23			x
kievit	1%	10210	>0		457	15130		6449		70000	0.09			
wulp	1%	683	>2	300	649	691	a	581	4	3500	0.17			x
grutto (slaappl.)	1%	940	600	800	1000	2000	a	1068	5	3500	0.31			x
slechtvalk	Annex 1	>1	?	?	?	1	e	(1)	1	5				

¹ Soorttype: soort komt voor op annex I Vogelrichtlijn (An.I), is trekkende watervogelsoort (1%), of beide.

² Type gemiddelde: a gemiddelde over minimaal drie (vrijwel) volledige getallen in de beschouwde periode; e: gemiddelde gebaseerd op één of twee (vrijwel) volledige getallen of onvolledige getallen

³ Gemiddelde: gemiddeld seizoensmaximum in 1996/97-2000/01

⁴ N: aantal getallen (jaren) waarover gemiddelde is berekend

⁵ 1%-norm: geschatte grootte van de totale biogeografische populatie /100. Voor de slechtvalk is hier de ondergrens voor kwalificatie als één van de vijf beste gebieden' genoemd, de ondergrens voor opname als begrenzingssoort bedraagt 2 individuen.

⁶ % Internationale populatie: gemiddeld seizoensmaximum als % van biogeografische populatie

⁷ Kwalificaties: x ingevuld als de soort bij de evaluaties in 1994, 1999 en 2001 voldeed aan de criteria voor aanwijzing (kw) of begrenzing (B) van speciale beschermingszones.

Er zijn geen andere vogelsoorten die in de Zeevang en omgeving voldoen aan het 1%-criterium of waarvoor de Zeevang behoort tot de beste vijf gebieden in Nederland voor soorten van Annex I van de Vogelrichtlijn. Wel zijn er nog vijf soorten (naast de kleine zwaan in polder Zeevang) die in het gebied de 0.1%-drempel voor begrenzingssoorten bereiken: kolgans, grauwe gans, goudplevier, wulp en grutto. Hierbij moet worden aangetekend dat de getallen voor goudplevier, kievit en wulp voor 1997-2000 afkomstig zijn uit januari, wanneer de aantallen van deze vorstgevoelige soorten veelal aanzienlijk lager zijn dan in november-december en/of maart. Voor goudplevier en kievit geven de getallen voor 2000/01 daarom wellicht een beter beeld van de seizoen-smaxima. Ook deze overschrijden echter niet het 1%-criterium.

Direct na het broedseizoen van 2001 werden tot maximaal 3000 grutto's geteld in polder Zeevang (H. Fabritius en B. Pronk, pers. med.). Omdat dit buiten de beschouwde tijdsperiode valt, is deze waarneming niet opgenomen in tabel 1.

Voor alle in tabel 1 genoemde vogelsoorten vervult de Zeevang in de eerste plaats een functie als foerageergebied. Smient, kleine zwaan, kolgans, grauwe gans en brandgans foerageren er op grasvegetaties. Goudplevier, wulp en grutto foerageren er vooral op in de graslandbodem aanwezige regenwormen en emelten en daarnaast op op het bodemoppervlak en in de grasvegetatie aanwezige ongewervelde fauna. De slechtvalk wordt aangetrokken door de grote hoeveelheid potentiële prooidieren in de vorm van met name smienten en steltlopers.

De zwanen, ganzen en smienten slapen mogelijk deels in de Zeevang zelf, maar vermoedelijk vaker op grotere wateren buiten het gebied, zoals het nabijgelegen Markermeer. De steltlopersoorten slapen in het gebied zelf, vooral op ondergelopen of plas-dras staande graslandpercelen. Voor kievit en grutto is de Zeevang tevens van belang als broedgebied.

3.3.2 Verspreiding van watervogels in de Zeevang

Om inzicht te geven in de verspreiding van relevante vogelsoorten binnen het totale beschouwde gebied, en eventueel meer en minder regelmatig gebruikte gebiedsdelen te kunnen onderscheiden, zijn per SOVON-telgebied de gemiddelde seizoensmaxima weergegeven in tabel 2. Omdat in verschillende deelgebieden het maximum in verschillende maanden bereikt kan worden, is de som van de deelgebiedsmaxima doorgaans niet gelijk aan het seizoensmaximum voor het gehele gebied, vermeld in tabel 1. Voor goudplevier, kievit en wulp zijn de maxima voor het seizoen 2000/01 opgenomen; getallen uit andere jaren zijn alleen gebruikt als zij het maximum uit 2000/01 overschreden. Om de gedachten te bepalen (en niet vanwege formele redenen i.v.m. vaststelling van begrenzingen) zijn aantallen die 0.1% van de grootte van de biogeografische populatie overschrijden, niet weergegeven.

Uit de tabel blijkt dat veel van de beschouwde soorten het talrijkst voorkomen in het deelgebied Zeevang-Oost, grenzend aan het Markermeer. De smient komt echter ook in Zeevang-Midden en Zeevang-West in grote aantallen voor. Polder Beetskoog, buiten de Zeevang zelf, is van belang voor kleine zwanen, goudplevieren en kieviten. In de telgebieden Zeevang-Noord en de Grote en Kleine Koogpolder, en de aangrenzende buitendijkse kogen zijn de aantallen van de vermelde soorten relatief klein. Vermeld dient te worden dat in laatstgenoemde gebieden (m.n. op de De Hulk) wel enkele grotere gruttoslaapplaatsen zijn gelegen. De grutto-aantallen zijn verder niet op telgebiedniveau beschikbaar.

Tabel 2. Gemiddelde seizoensmaxima per deelgebied, 1996/97-2000/01. Aantallen die 0.1% van de biogeografische populatie overschrijden zijn vet weergegeven.

soort	Zeevang- Noord NH4510	Zeevang- Oost NH4520	Zeevang- Midden NH4530	Zeevang- West NH4540	polder Beetskoog NH4360	Gr. & Kl.. Koogpolder NH4370
smient	117	7756	4893	7552	923	208
kleine zwaan	9	143	1	1	71	39
kolgans	55	2257	0	1	11	0
grauwe gans	21	257	22	27	65	28
brandgans	0	98	0	0	0	0
goudplevier ¹	8	6113	4	500	2380	0
kievit ¹	30	6480	2500	2850	7200	840
wulp ¹	300	691	150	2	80	28

¹ maxima uit 2001/2001, of uit januari van eerdere jaren indien hoger

Voor de smient zijn voor het seizoen 2000/01 verspreidingsgegevens op detailniveau beschikbaar. Deze zijn weergegeven in figuur 3a-d. Tijdens deze tellingen (m.u.v. oktober) is ook bijgehouden hoeveel smienten zich binnen de in 1999 voorgestelde begrenzing van de mogelijk aan te wijzen sbz bevonden. Gemiddeld bevond zich ca. 68 % van het totale aantal smienten in het Zeevanggebied binnen deze begrenzing (tabel 3).

Tabel 3. Aantallen smienten binnen de in 1999 voorgestelde begrenzing van de sbz en in de gehele Zeevang, seizoen 2000/01.

maand	aantal in Zeevang e.o.	aantal in pre-SBZ	% in pre-SBZ
november 2000	25883	20500	79 %
december 2000	25450	18500	73 %
januari 2001	39695	20500	52 %
februari 2001	40766	26600	65 %
maart 2001	28115	20000	71 %

november 2000

december 2000

Figuur 2. Verspreiding van smienten in de Zeevang in november en december 2000 (boven) en januari-maart 2001 (volgende pagina). Elke stip stelt 100 smienten voor. (Bron: Pronk 2001)

januari 2001

februari 2001

maart 2001

4 Advies over aanwijzing als speciale beschermingszone

Uit de in de voorgaande paragraaf gepresenteerde gegevens blijkt dat de Zeevang kwalificeert voor aanwijzing als speciale beschermingszone op grond van het vijfjarig gemiddelde seizoensmaximum van de smient, dat ruimschoots de drempelwaarde van 1% van de biogeografische populatie overschrijdt. Het maakt hierbij niet uit of alleen de Polder Zeevang wordt beschouwd, of ook de aangrenzende koogpolders. Zelfs binnen de veel nauwere begrenzing zoals voorgesteld in 1999 werd in het enige winterseizoen waaruit gegevens beschikbaar zijn die een dergelijke toetsing mogelijk maken, in vijf maanden aan dit criterium voldaan.

Alleen wanneer de Polder de Zeevang en de aangrenzende Beetskoog en kleine en Grote Koogpolder als één gebied worden beschouwd (waarvoor geen zwaarwegende aanleiding is, zie volgende paragraaf), voldoet ook het gemiddelde seizoensmaximum van de kleine zwaan aan het 1%-criterium voor aanwijzing als sbz. In de Polder de Zeevang zelf wordt deze drempel net niet gehaald, en kwalificeert de kleine zwaan als begrenzingsoort, net als kolgans, grauwe gans, goudplevier, kievit, wulp en grutto.

Op grond van de relevante vogelkundige criteria en bovengenoemde overwegingen adviseren wij de Polder de Zeevang aan te wijzen als speciale beschermingszone onder de EG-Vogelrichtlijn.

Een voorstel voor de paragraaf 'Vogelkundige waarden' van een eventueel aanwijzingsbesluit is te vinden in Bijlage 1.

5 Dankzegging

De in dit rapport gepresenteerde samenvatting van vogelgegevens zou niet mogelijk zijn geweest zonder de inspanningen van tientallen vrijwillige vogeltellers, merendeels lid van de KNNV afdeling Hoorn/West-Friesland. Ben Pronk coördineerde deze tellingen namens de KNNV en stelde de verspreidingskaarten van smienten ter beschikking. Harry Fabritius verstrekke waardevolle informatie over het voorkomen van grutto's buiten de broedtijd. SOVON Vogelonderzoek Nederland (Marc van Roomen en Erik van Winden) maakten de telgegevens in digitale vorm beschikbaar. Allen dank.

Literatuur

Directie Natuurbeheer 2000. Nota van Antwoord Vogelrichtlijn deel 1. Algemeen. Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Directie Natuurbeheer, Den Haag.

Grimmett, R.F.A. & T.A. Jones 1989. Important Bird Areas in Europe. ICPB Technical Publication No. 9. International Council for Bird Preservation, Cambridge.

Pronk, B. 2001. Zeevang monitoring vogels winter 2000-2001. Rapport, KNNV afd. Hoorn/West-Friesland.

Van Roomen, M.W.J., Boele, A., van der Weide, M.J.T., van Winden, E.A.J. & Zoetebier, D. 2000. Belangrijke vogelgebieden in Nederland, 1993-97. SOVON-informatierapport 2000/01. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Schekkerman, H. & A.J. Beintema 2001. Nadere toetsing van begrenzing en aanwijzing van negen vogelrichtlijngebieden. Alterra-rapport 328. Wageningen.

Tempel, R. van den, & Osieck, E.R. 1994. Areas important for birds in The Netherlands. Technisch Rapport Vogelbescherming Nederland 13E. Vogelbescherming Nederland, Zeist.

Bijlage 1. Tekstvoorstel paragraaf 4 aanwijzingsbesluit

4 Vogelkundige waarden

4.1 Kwalificerende soorten

Polder de Zeevang kwalificeert als Speciale Beschermingszone onder de Vogelrichtlijn vanwege het voorkomen van drempeloverschrijdende aantallen van Smient die het gebied benutten als overwinteringsgebied en/of rustplaats.

Trekkende watervogelsoort waarvoor het gebied aan de 1% - drempel voldoet

Soort	Art.4	Brv ^a	Biogeogr. Populatie ^b	1% Biopop ^c	% in bz ^d	Telperiode
Smient <i>Anas penelope</i>	2	nee	W-Siberië/ NW-Europa	12 500	1.6%	1996-2000

- (a) De kwalificatie betreft in het gebied niet-broedende vogels (indien ingevuld met “nee”)
- (b) Biogeografische populatie waartoe de in Nederland pleisterende exemplaren van deze soort worden gerekend
- (c) Drempelwaarde zijnde 1% van de betreffende biogeografische populatie (biogeografische populatie en drempelwaarde ontleend aan Rose & Scott 1997. Waterfowl population estimates. 2nd edition. Wetlands International, Wageningen.)
- (d) Aantal in het onderhavige gebied uitgedrukt als percentage van de biogeografische populatie

4.2 Andere relevante vogelsoorten

Een soort van Bijlage I waarvoor het gebied van belang is, is de Goudplevier. Andere trekkende vogelsoorten waarvoor het gebied van betekenis is als overwinteringsgebied en/of rustplaats, zijn: Kleine Zwaan, Kolgans, Grauwe Gans, Goudplevier, Wulp en Grutto. De biotopen van deze vogels hebben mede de begrenzing van dit gebied bepaald.

4.3 Plaatselijke omstandigheden

De belangrijkste rustplaatsen van de Smient bevinden zich op brede vaarten en onderlopen percelen in het gebied. Overdag worden foeragerende Smienten vooral aangetroffen in de centrale delen van de polders in het midden en zuidwesten van het gebied en ten oosten van de provinciale weg. 's Nachts worden ook percelen dicht bij wegen en bebouwing bezocht. Kleine Zwaan en Kolgans foerageren vooral in het oostelijke deel van het gebied, nabij de Speciale Beschermingszone Markermeer die tevens als rust- en slaapplek wordt gebruikt. Goudplevier, Wulp en Grutto foerageren verspreid in graslanden in het gehele gebied. Voor de Grutto dienen ondergelopen graslanden in het weidevogelreservaat en elders in het gebied als slaapplek voor en na de broedperiode. De Zeevang is voor de Grutto tevens broedgebied.

4.4 Overige vogelsoorten

In het gebied komen verder nog de volgende niet-broedvogels van Bijlage I onregelmatig of in relatief kleine aantallen voor: Brandgans en Slechtvalk.

